

Internet kansalaisten politiikassa

PERTTI LAPPALAINEN

ABSTRACT

The Internet in Citizen-oriented Politics

Experience is a basic element of political action. This paper departs from the concept of experience as defined by John Dewey. After that I briefly introduce the idea of political style as a way for political actors to stand out from other actors. The most essential aspect here is what I have chosen to call the "politgenicity" of action. I then move on to discuss a style of political activity enabled by the Internet, that is, public involvement. It is a distinct alternative to political action, which is analysed in the context of the Internet. I argue that the Internet is a forum of opportunities for multiple political styles; it enables contingent action and new political activities.

Tietokonevälitteisen kommunikoinnin veteraani Edward Schwartz kertoo, että hän havaitsi jo varhain, "kuinka voimakas online-väline on: monelta monelle -kommunikointi – se on kaiken poliittisen ja kansalaistoiminnan ydin" (Schwartz 1997, 2). Schwarzin mukaan mikään muu internetiä edeltävä teknologia ei ole antanut tilaa vastaavalle paikalliselle, kansalliselle ja ylikansalliselle kokoontumiselle. On helppo löytää lukuisia esimerkkejä siitä, miten ihmiset voivat internetin avulla itse nostaa kokemiaan ongelmia julkiseen keskusteluun ja toimia näin uudella tavalla poliittisesti (ks. Lappalainen 2005).

Internet tarjoaa mahdollisuuden Ulrich Beckin kuvaamaan *alapoliittiseen* toimintaan, jolle on ominaista itseorganisoimistaito. Alapoliittikka eroaa "virallisesta" politiikasta siinä, että vaikuttamisen näyttämölle päästetään perinteisen poliittisen järjestelmän ulkopuolisia toimijoita. Alapoliittikassa tunnustetaan yksilöiden merkitys kilpailtaessa vaikutusvallasta poliittiseen (Beck 1995, 38–39). Olen aiemmin nimittänyt tällaista alapoliittista toimintaa tai kansalaisten omaehtoista poliittista toimintaa mikropoliittikaksi (Lappalainen 2002). Tässä artikkelissa lähestyn verkkoaktivismia yhtenä mikrotason toiminnan muotona ja pohdin sitä, mi-

ten internet muuttaa tai edistää kansalaislähtöistä poliittista toimintaa.

Mikropoliittikan tutkijan on hyödyllistä löytää luonnollisiksi käyneiden säännönmukaisuuksien sijasta piilossa pysyneitä epäjohdonmukaisuuksia, poikkeuksia, säännöttömyyksiä ja hajanaisuutta (Alapuro 1995, 317). Mikropoliittikassa on mikrohistorian tavoin kyse tyypillisten poikkeusten tutkimisesta (Peltonen 1999, 21, 26). Niitä ovat uutuu- det ja tapahtumat, jotka katkaisevat arkipäivän rutiinit. Kyse on intensiivisen, spontaanin tai poikkeuksena normaalista ymmärretyn toiminnan tutkimuksesta, vastakohtana rutinoituneen, urautuneen tai säännellyn poliittisen käyttäytymisen tutkimukseen.

Informaatioteknologia on levinnyt nopeasti kansalaisliikkeiden piirissä, minkä vuoksi on alettu puhua uudentyyppisistä poliittisista toimijoista – kommunikaatioaktivisteista, jotka työskentelevät "paremman" tai "vaihtoehdoisen" modernin informaatioteknologian käytön puolesta. Eräs verkkoaktivisti kertoo kokemuksiinsa viitaten, että internet on halpa ja hyvin nopeasti muuttuva informaation vaihdon mekanismi. Se helpottaa tuntuvasti organisaatioiden toimintaa ja on hyödyllinen erityisesti vapaaehtoisessa ruohonjuuritason aktivis-

missa. (Rash 1997, 94) Internetin onkin havaittu olevan hyvin käyttökelpoinen haluttaessa luoda kansalaistasolta lähtevää poliittista toimintaa (Sassi 2000, 70).

Keskityn tässä artikkelissa internetin käyttömahdollisuuksiin kansalaisten näkökulmasta. Vallittu näkökulma on perusteltu siksi, että internet on ennen muuta uusien kansalaisliikkeiden poliittisen toiminnan tila ja väline. Poliittiset toimijat, jotka eivät kykene hyödyntämään sitä, jäävät auttamattomasti jälkeen. Internet edellyttää poliittisilta toimijoilta uusia taitoja, sillä verkottunut poliittinen toiminta poikkeaa ratkaisevasti aiemmasta. Olen hyvin tietoinen digitaalista eriarvoisuutta (*digital divide*) koskevasta keskustelusta, jonka yksi suuri huolenaihe on tasa-arvoinen pääsy internetiin. Rajaan kuitenkin tämän ongelman artikkelini ulkopuolelle ja katson asiaa verkotaitoisten kansalais-toimijoiden näkökulmasta.

Verkko on kansalais- ja toimintaystävällinen. Se on avoin kommunikointijärjestelmä, jonka sisällön tuottaminen ei edellytä erikoistunutta asiantuntemusta. Sitä vastoin esimerkiksi televisiolähetykset edellyttävät kalliita laitteita, studioita ja erityisasiantuntemusta. (Slevin 2000, 74) Täten on hedelmällistä kiinnittää huomiota kansalaisliikkeisiin, sillä juuri niiden on havaittu käyttävän innokkaimmin teknologiaa oman toimintansa tehostamiseksi. Ne pitävät verkkoa ideoiden vapaana markkinapaikkana, minkä vuoksi muutkin poliittiset toimijat ovat hyvin kiinnostuneita siitä. Internet on foorumi, joka mahdollistaa kansalaisten toimia mitä erilaisimmilla poliittisilla tyyyleillä.

Kokemus poliittisen toiminnan lähtökohtana

Lähden kehittämään poliittisen toiminnan teoriaa John Deweyn teoksen *Pyrkimys varmuuteen: tutkimus tiedon ja toiminnan suhteesta* (vuodelta 1929) pohjalta. Se on käytännön toiminnan ja taitojen puolustuspuhe. Dewey itse oli toiminnan mies, joka uudisti koululaitosta, perusti kokeilukoulun, osallistui kampanjoihin demokratian puolesta, toimi useita vuosia riippumattoman poliittisen järjestön puheenjohtajana ja tuki voimakkaasti naisliikettä (Määttänen 1999).

Dewey väittää, että filosofian historiassa on kiinnitetty hälyttävän vähän huomiota taitoihin. Hän sen sijaan korostaa taitojen merkitystä käytännön toiminnassa. Valtaosa filosofeista on syrjinyt

ja väheksynyt taitojen merkitystä, ja taitojen käyttöä olosuhteiden muuttamisessa on pidetty vähäpätöisenä. Näin ollen on loogista, että Dewey kritisoi erityisesti tietojen ja ajattelun itseisarvoista kehitystä ja käyttöä. Hänen mukaansa inhimilliselle toiminnalle on luonteenomaista tarkoitus. (Dewey 1999, 11–13, 215)

Deweyn toiminnan teorian keskeinen ulottuvuus on epävarmuus. Epävarmuus on toiminnan luonteenomainen tunnuspiirre siinä määrin, että sitä ei voida eliminoida; toiminta voi antaa vakuuden, mutta ei koskaan absoluuttista varmuutta. Tämän vuoksi toiminta on ”aina altista vaaroille ja turhautumisen uhalle” (Dewey 1999, 36). Dewey suosittelee kuitenkin iloitsemaan epävarmuuden lähteestä, ongelmallisuudesta, ja kehottaa etsimään ja kysymään aktiivisesti. Ihmisten pitää nauttia epävarmuudesta. Ajattelu on hänen mukaansa nimenomaan reagointia epävarmuuteen – ajattelua pitää rakastaa ja kukaan ei rakasta ajattelua, jos ei ole kiinnostunut suuresti ongelmista sinänsä. Tietämissä ensimmäiseksi on tunnistettava ongelmat, jotka kaipaavat ratkaisua. Ajattelu on jatkuva prosessi: kun yksi kysymys on selvitetty, toinen nousee esiin. (Dewey 1999, 196, 199)

Ihmisten kohtaama jokapäiväinen empiirinen maailma on ”karkea, kova ja itsepintaisen epäideaalinen” (Dewey 1999, 99). Tällaisessa maailmassa kohdataan jatkuvasti ongelmia, ja myös poliittinen toiminta on siten kietoutunut ongelmien ympärille. Tarkemmin sanottuna poliittista toimintaa on jonkin asian tai tilanteen määrittäminen ongelmaksi ja *pyrkimys* ratkaista se (Lappalainen 2002). Kun poliittista toimintaa pidetään ongelmakeskeisenä, siihen liittyy kokemuksellisuuden ulottuvuus. Poliittinen toiminta on nimenomaan praktinen kokemus. Lähdenkin siitä, että kokemus ja poliittinen toiminta edellyttävät toisiaan. Ilman kokemusta on ”vain” poliittista käyttäytymistä.

Epävarmuuden ohella kokemuksen käsitteellä on keskeinen merkitys Deweyn ajattelussa. Hänen kehittämiensä pragmatismi liittää teorian ihmisten konkreettisiin kokemuksiin. Se ei rajoitu perinteisen filosofisen diskurssin abstrakteihin argumentteihin ja yleistävään tyyliin. Pidän poliittisen toiminnan alkuna sitä, mitä Dewey pitää tieteellisen tutkimuksen lähtökohtana. Hänen mukaansa tutkimus alkaa asioista, joita *koemme* ympäristössä. Se alkaa asioista, joita näemme, käsittelemme, käytämme, ja joista nautimme ja kärsimme. Poliittista toimintaa synnyttävä kokemus on esimerkiksi

järkyttävä, surullinen, haikea, uhkaava tai pelottava. (vrt. Määttänen 2002, 200–201)

Kokemus perustuu praktiseen järkeen, joka on kaikkien ihmisten ulottuvilla. Kokemusta ei voi opettaa, vaan kullakin täytyy olla taito kokea itse ja oppia. (vrt. Kotkavirta 2002, 15) Tarkoitin kokemuksella erityisen voimakkaita, mieleenpainuvia ja merkityksellisiä elämyksiä, tiedostamisen tuloksena syntyviä mielen tiloja (Kotkavirta 2002, 16; Niiniluoto 2002, 11). Walter Benjaminin ajatuksiin tukeutuen voidaan esittää, että kokemuksen elämys-ulottuvuuteen liittyy shokkimomentti (vrt. Benjamin 1986, 22–24). Siten voidaan puhua shokkikokemuksesta. Benjaminin käyttämä shokkikokemusta kuvaava käsite on aura, jossa tila ja aika kietoutuvat toisiinsa erikoisella tavalla. Se on ”ainutkertainen kaukaisuuden tuntu niin lähellä kuin kohde ehkä onkin” (Benjamin 1989, 130).

Kokemuksen kohde on välitön maailma, jossa elämme – ei korkeampi todellisuus, johon järjen avulla pyritään pakenemaan (Dewey 1999, 94). Praktinen kokemus on tapa, joka auttaa tai ehkäisee ihmisten halujen, päämäärien, tarpeiden, intohimojen ja intressien toteutumista. Praktisen kokemuksen tärkeä ominaisuus on epätasapaino. Nähdäkseni epätasapaino ilmenee jatkuvana toimintana muuttaa olemassaoleva asioiden tila jollakin tavalla tyydyttävämmäksi kuin nykyisyys. Olemassaolevan ja arvojen maailman välillä vallitsee jatkuva taistelu. (Oakeshott 1933, 247–285.) Kutsun tällaista ”liikehdintää” poliittiseksi toiminnaksi. Se ei kuitenkaan ole itseisarvoista; kuten Dewey sanoo, ”pelkkä toiminta, sokea pyrkimys” ei johda mihinkään (Dewey 1999, 38).

Poliittisesti kokeva toimija osallistuu ja sitoutuu ympäristöön. Kokemus on siten toimijan aktiivista ja konstruktivistista toimintaa, johon ympäristö tavallaan kutsuu häntä (vrt. Rantala 2002, 158). Sille on ominaista ihmisen ja ympäristön vuorovaikutus, jota on pidetty laajalti Deweyn filosofian lähtökohdaksi (ks. Määttänen 2002, 192). Nykyisten kokemusten tulokset ovat epävarmoja. Ne ovat täynnä uhkia ja luonnostaan epämiellyttäviä. Epämiellyttäviä asioita ei aina pystytä korjaamaan ja toiminta voi olla myös vaarallista, sillä sen lopputuloksia on lähes mahdotonta tietää ennakolta. Epätietoisuus synnyttää kärsimättömyyttä ja halun toimia välittömästi. (Dewey 1999, 195) Pidän koettua ongelmaa ja sen aiheuttamaa epävarmuutta spontaanin kansalaistoiminnan muodostumisen syynä (vrt. esim. Kemijärven Massaliike). Juuri tällaiselle kan-

salaistoiminnalle on ominaista Deweyn tarkoittama toiminnallinen idealismi ja omistautuminen tulevaisuuden luomiseen menneisyyden mystifioinnin sijaan (Dewey 1999, 263).

Kansalaistoimijat koettavat hakea ratkaisua kokeemiinsa ongelmiin nopeasti luottamatta perinteiseen hidastempoiseen normaalipolitiikkaan. Niiden näkökulmasta perinteinen institutionalisoitunut poliittinen toiminta on liian jäykkää ja reagointirytmiltään liian matelevaa. Se ei pysty vastaamaan epävarmuuden ongelmaan riittävän vakuuttavasti. On syytä kiinnittää huomiota siihen, miten internet ja muu tieto- ja viestintäteknologia voivat muuttaa kansalaisliikkeiden toiminnan tempoa.

Dewey tähtää ihmisen emansipaatioon. Hän puhuu säätelevästä asenteesta, jolla hän tarkoittaa vapautumista luonnon ylivallassa. Dewey ei tarkoita luonnolla metafysisistä, ihmisestä riippumatonta ulkomaailmaa. Se on hänelle ympäristö, jonka kanssa ihminen toimiessaan on jatkuvasti vuorovaikutuksessa. Säätelevä asenne vapauttaa ihmiset menneisyyden vallasta, eristetyistä ja täydellisistä pysyvyyksistä ja katsoo tulevaisuuteen ja sen tuottamiseen. Säätelymetodi tarkoittaa sitä, että ”pyritään vaikuttamaan muutosten edellytyksiin, jotta voitaisiin säädellä niiden seurauksia” (Dewey 1999, 116). Deweyn tarkoittama sääteley ei tarkoita varmaa lopputulosta, vaan tietoa sen *mahdollisesti* tuottamasta suuremmasta turvallisuudesta. Tällaista tietoa saadaan vasta sitten, kun kokeellista toimintatapaa on sovellettu kaikilla elämänaloilla. (Dewey 1999, 266)

Dewey kritisoi toiminnan teoriallaan erityisesti ennakkoluuloja ja rutiinomaisten tapojen institutionaalista auktorisointia. Säätelevä asenne vapauttaa epäilemättä myös niiden ikeestä. Hän painottaa mielikuvitusta ja luovaa kykyä, jotka voivat näyttää uusia mahdollisuuksia, joita todellisuutta koskeva tieto avaa. (Dewey 1999, 269) Näin syntyy toimintaa, joka on nimenomaan uuden aloittamista, jonkin ennen näkemättömän prosessin saattamista liikkeelle (Arendt 1958). Kokemus voidaan siis ymmärtää eräänlaisena ”matkalle lähtönä”, uutena alkuna kohti epävarmaa tulevaisuutta.

Vaikka uusi toiminta edellyttää kokemusta, sen lopputulos on epävarma ja ennustamaton. Toiminnalla ei ole ennakolta tiedettävää loppua; sen lopputulosta ei voida koskaan ennustaa varmuudella. Toimintaan ryhtyminen on yksi esimerkitapaus tapahtumista, joille on ominaista rutiiniprosessien katkaiseminen. Tällaiset tapahtumat ovat eräällä

tavalla ihmeitä. (Arendt 1961, 168–170.) Toiminta sinänsä on siis poikkeuksellista. Yksi keskeinen päätelmäni on, että poliittinen toiminta rutinoituneen poliittisen käyttäytymisen sijasta perustuu kokemukseen.

Internet kokemustilana

Kuten edellä esitin, internet muuttaa tuntuvasti poliittista toimintaa ja sosiaalisten suhteiden muodostumista ylipäättään. Sähköisten verkkojen rakentaminen 1990-luvun alussa voidaan rinnastaa USA:n länsiosiin rakennettuun rautatieverkostoon. Tämä rohkaisi pioneereja asettumaan eräänlaisille viidakkoseuduille lähelle rautateiden risteysasemia, mikä johti näiden täydelliseen riippuvuuteen muiden muassa rautateiden tarjoamista kommunikaatiomahdollisuuksista. (Jordan 1999, 173) Muutos on todellakin laaja ja syvälinen, jos voidaan osoittaa, että läpisisäistyminen joko edesauttoi Neuvostoliiton kaatumista tai oli vähintään demokratisoitumisprosessia kiihdyttävä tekijä, ja että vuoden 1996 USA:n presidentinvaalit merkitsivät perinteisen poliittisen järjestelmän kuolemaa ja uudenlaisen digitaalisen kansakunnan muodostumista (Jordan 1999, 163).

Muutoksen merkittävyttä kuvastaa otaksuma, että ”Kiinan viranomaiset pitivät internetin kautta leviävää tietoa uhkana” (...) ja että ”verkko muuttaa väistämättä Kiinan valtion perusteita”, koska viranomaiset eivät pysty estämään tiedon levittämistä siinä (Helsingin Sanomat 15.7. 2002). Informaatioteknologian leviäminen ei välttämättä kaada erilaisia epädemokraattisia järjestelmiä, mutta tukee usein ryhmiä ja yksilöitä, jotka toimivat demokratialle välttämättömän avoimuuden puolesta. (vrt. Walch 1999, 116) Verkko muuttaa myös perinteisiä edustuksellisia poliittisia järjestelmiä ja byrokraatioita; onhan se uusi keino tehdä ja jakaa immateriaalisia hyödykkeitä kuten ideoita (Jordan 1999, 165).

Kansalaistoiminnan näkökulmasta internet on erittäin tärkeä, sillä se laajentaa valtavasti julkista tilaa. Internetin luoma uudenlainen julkisuus on aivan uusi, dialoginen kokemustila (vrt. Sassi 2000, 178). Käyttäjät kokevat kybertilan tiedosta koostuvana erityisenä informaatiotilana, minkä vuoksi ihmiset voivat laajentaa informaatiokapasiteettiaan internetin avulla. (Jordan 1999, 59, 85–86)

Internet pitää ymmärtää kirjaston, gallerian, äänitysstudion, elokuvan, ilmoitustaulun, postijärjes-

telmän, ostoskäytävän, aikataulun, pankin, luokkahuoneen sanomalehden ja klubilehdykän yhdistelmänä. Kun tämä kerrotaan vielä määrittelemättömän suurella joukolla ja kun verkko sijoitetaan rajoittamattomalle maantieteelliselle alueelle, saadaan käsitys verkon luonteesta. Se sulauttaa yksittäiset kontekstisidonnaiset tapahtumat globaaliin tasoon ja luo uusia ihmisten välisiä vuorovaikutusmahdollisuuksia. (Graham 1999, 21) Ei varmaan ole liioiteltua väittää, että tällainen horisontti tarjoaa mitä moninaisimpia kokemisen mahdollisuuksia.

Internet muuttaa ihmisten kokemuksia myös siksi, että sen ”perusominaisuus on nopeus, kaiken toiminnan kiihdyttäminen” (Sassi 2000, 52). Sen mahti perustuukin nimenomaan nopeuteen (Lebert 2003, 209). Hyvä esimerkki verkon nopeudesta on keskustelu, joka käytiin 11.10. 2002 sattuneen Myyrmannin kauppakeskuksen pommiräjähdyksen jälkeen. Jo puolen tunnin kuluttua tapahtumasta alettiin keskustella reaaliaikaisella keskustelukanavalla, ja keskustelijat selvittivät pommi-iskun tekijän henkilöllisyyden poliisia ja tiedotusvälineitäkin nopeammin. (Helsingin Sanomat 17.11. 2002)

Toimintojen kiihtyminen johtuu siitä, että verkko pystyy hyödyntämään ja prosessoimaan mitä erilaisimpia digitaalisia aineistoja reaaliaikaisesti. Siinä voidaan yhdistää loputtomasti erityyppisiä aineistoja ja välittää niitä nopeasti eteenpäin. (Sassi 2000, 64) Joka päivä laajenevaa tietomäärää on helppo organisoida halutulla tavalla. Kuten Schwarz kirjoittaa, ”sähköisestä leikkaamisesta ja liimaamisesta on tulossa uusi taiteen laji.” (Schwarz 1996, 70)

Tyypillinen verkon käyttäjä on nimenomaan kokiija Deweyn tarkoittamassa mielessä. Hän on aktiivinen tiedon etsijä, joka on hyvin kiinnostunut ympäristöstään (vrt. Rash 1997, 40). Deweyn korostama vuorovaikutteisuus onkin verkkoon sisältyvä erittäin tärkeä ominaisuus. Näin ollen internetissä on elämää hyvin vahvassa mielessä. (ks. Graham 1999, 24)

James Slevinin erittelemistä aiemmista tutkimuksista käy ilmi, että verkon käyttäjät pystyvät murtamaan ja rakentamaan uudelleen perinteisiä sosiaalisia rajoja ja kehittämään vaihtoehtoisia keinoja luoda yhteisöjä. Verkon keskusteluryhmissä ei tunneta auktoriteettia ja niissä keksitään uusia sosiaalisia konventioita. Kansalaisilla on mahdollisuus kommunikoida keskenään ilman, että muutama henkilö kontrolloi kommunikaatioteknologiaa.

(ks. Slevin 2000, 100–105) Informaatio- ja kommunikaatioteknologia luo erilliskulttuureja, joilla on omat uudet normit ja käyttäytymismallit (Walch 1999). Slevin painottaa, että meidän on tarkasteltava ennakkoluulottomasti sitä, miten ihmiset voivat hyödyntää internetiä silloin, kun luovat uudenlaisia suhteita. Tällöin he pyrkivät hahmottamaan maailmaa, jossa kaikkein läheisin ja kaikkein etäisin on yhdistetty suoraan. (Slevin 2000, 113)

Slevin korostaa useassa yhteydessä verkkoa tällaisena uutena yhdistämismekanismina. Tämä Slevinin päätelmä tarkoittaa verkon käyttäjän näkökulmasta uutta kokemustilaa ja uusia vuorovaikutusmuotoja. Internet tarjoaa uuden kokemustilan ja siten sen avulla voidaan aktivoida uudella tavalla ihmisten toimintaa. Se voi edistää ihmisten selviytymistä jokapäiväisessä elämässä ja voi auttaa hahmottamaan ympäröivää maailmaa. Se voi tosin sanoen edistää ihmisten omaehtoista toimintaa ja innovatiivisuutta.

Yksi hedelmällinen tapa tarkastella internetiä on tehdä se *empowerment*-käsitteen näkökulmasta. Käsite voidaan kääntää ”voimistumiseksi”, joka tarkoittaa ihmisestä itsestään lähtevää sisäistä voimantunnetta, ihmisille itselleen tärkeiden asioiden mahdollistamista (englanniksi *empowerment-achievement* tai *self-empowerment*). Tällöin pakottaminen on poissuljettu. Kun voimistumisen käsite ymmärretään tällä tavoin, se kytkeytyy erottamattomasti kokemukseen. Ihmiset luovat tietoa omien kokemustensa innoittamina. Tällöin oppiminen on osallistumisen ja uuden luomisen kautta tapahtuvaa tekemällä oppimista, (*learning by doing*). Koska termi viittaa aktiiviseen omaehtoisen toimintaan, mielestäni osuvampaa on puhua voimistumisen sijasta itsensä voimistamisesta

Digitaalinen itsensä voimistaminen tarkoittaa niitä uusia mahdollisuuksia, joita tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa. Tällöin ilmauksella viitataan esimerkiksi uusien taitojen oppimiseen, uramahdollisuuksiin, erityyppisiin tiedonlähteisiin, tiedon tuottamiseen ja levittämiseen, uusiin viestintämahdollisuuksiin ja arkipäivän ongelmien ratkaisemiseen. Digitaalinen itsensä voimistaminen on oppimisprosessi, jossa yksilöt ovat aktiivisia ja vastuullisia tiedon konstruoijia. (Mäkinen 2004, 29, 34)

Poliittinen toiminta internetissä

James Slevinin mukaan internet on ”väline praktista yhteiskunnallista aktiivisuutta varten”, eikä vain

”väline, joka tarjoaa uusia mahdollisuuksia ihmisten yhdistymisen uusien muotojen luomiseen” (Slevin 2000, 113). Esimerkiksi *Amnesty Internationalin* piirissä tietokone- ja viestintäteknikka ymmärretään ”johtavaksi strategiseksi taktiikaksi”, eikä yksinkertaisesti vain taustalla olevaksi infrastruktuuriksi. (Lebert 2003, 210). Toisin sanoen internet sinänsä on toiminnallinen tila, ja sen hyödyntäminen on siten itsensä toteuttamista ja voimistamista (vrt. Slevin 2000, 107–109). Verkko kehittää Deweyn korostamia taitoja, joiden avulla voidaan selviytyä jokapäiväisessä arkipolitiikoinnissa (vrt. Slevin 2000, 117).

Internetiä hyödyntävät poliittiset toimijat joutuvat haastavan tilanteen eteen. Jotta ne voisivat nestyä, niiden pitää saada ihmiset käymään verkkosivuille. Ja jotta verkkosivusta tulisi suosittuja ja siten muusta verkkosivujen valtavasta massasta erottautuvia, niiden on oltava omaperäisiä, kekseliäitä. Sivujen rakentamisessa huomiota pitää kiinnittää tyyliin. Menestyäkseen myös internetissä uusien poliittisten toimijoiden on pystyttävä poikkeamaan olemassa olevista poliittisista toimijoista. Uusiutuvien poliittisten toimijoiden on puolestaan kyettävä erottautumaan omista vanhoista toimintatyyleistään. Täten uuden toiminnan muodostuminen ja jo perinteiseksi muodostuneen toiminnan uusiutuminen sinänsä on aina sisältänyt jonkinasteisen tyyliulottuvuuden. Kaikenlainen uuden poliittisen toiminnan aloittaminen edellyttää tarkoin harkittua erottautuvaa tyyliä.

Tyylillinen profiloituminen on aina uuden poliittisen liikkeen toimintaan sisäänrakennettu ulottuvuus. Ei ole mielekäs perustaa uutta liikettä, jos sen toiminta ei poikkea olemassa olevista liikkeistä. Varsinkin uudet radikaalit poliittiset liikkeet ottavat poikkeuksetta mittaa aikalaisistaan. Ainaakin erottautumista edeltäjistä voidaan pitää toiminnan tyylien lähtökohtana. Tyylinäkökulma korostaa juuri tätä erottautumisprosessin tapaa, sen muotosisältöä. On osuvaa puhua John Nelsonin tavoin muotosisällöstä (*form-with-content*), muodon ja sisällön erottamattomasta ykseydestä (Nelson 1998, 145, 170).

Korostan konkreettisen toiminnan muotosisältöä tyyliutkimuksen lähtökohtana. Poliittisen tyylin taito tarkoittaa nimenomaan omintakeista, kekseliästä muodon ja sisällön sulauttamisen tapaa (Lappalainen 2002). Muodon ja sisällön yhdistämisen taitoa voidaan havainnollistaa analogialla elokuvatuotkimuksesta. Marcel Martin esittää, että eloku-

vien luominen edellyttää merkkien järjestämisen taitoa siten, että elokuvien kuvat eivät vain kulje valkokankaalla peräjälkeen. Kuvilla täytyy sen sijaan olla – kuten Martin asiaa nimittää – substanssi. Itse pidän tätä elokuvan resonanssielementtinä, joka herättää aidon kokemuksen pelkän mielteen tai mielipiteen sijaan. Tällöin elokuvan kohteena olevien asioiden moraalinen taso kohoaa selvästi ja ”elokuva antaa meille tapahtumista enemmän kuin itse tapahtumat” (Martin 1971, 25). Tästä syystä voidaan puhua fotogeenisyydestä.

Poliittisen muotosisällön luominen internet-toiminnassa edellyttää samalla tavalla erityistä taitoa; sen on elokuvien tavoin oltava omintakeista. Jotta toimija voisi muodostaa tällaisen muotosisällön, hänen on kyettävä toimimaan vetoavasti. Poliittisen toiminnan muotosisältö verkossa pitää olla samalla tavalla jotenkin ”suurempaa” tai ”erikoisempaa”, tai enemmän kuin elokuvan fotogeenisyys. Nimitän tätä prosessia verkkotoiminnan *politgeenisyyden* konstruoinemiseksi. Mitä itsenäisempää poliittisen toiminnan *politgeenisyyden* on, sitä taitavammin muoto ja sisältö ovat sulautuneet toisiinsa ja sitä tyyli-intensiivisempää poliittinen verkkotoiminta on.

Internet on oivallinen tila ja väline myös poliittiselle deliberaatiolle. Internetin keskusteluareenat tarjoavat osallistujille uusia tapoja kiistellä erilaisista yhteiskunnallisista ja poliittisista ideoista. Osallistujat puhuvat suoremmin ja tasa-arvoisemmin tieto- ja viestintäteknologiaa käyttävissä konferensseissa kuin tilaisuuksissa, joissa puhutaan kasvokkain (vrt. Jordan 1999, 82–83). Poliittinen deliberaatio on tällä tavalla intensiivistä myös siksi, että usein verkon käyttäjällä on mieltymys vahvoihin argumentteihin. Juuri niitä tarvitaan erilaisissa verkkokeskusteluissa (vrt. Rash 1997, 40).

Internet on avoin julkisuustila; se suo mahdollisuuksia uudentalaiselle politisoimiselle, asioiden jatkuvalla ongelmallistamiselle. Internet siis voi edesauttaa merkittävästi politisoimisprosesseja. Verkossa muodostuvat erityyppiset osajulkisuudet voivat antaa herätteitä, nostaa esiin tärkeitä kysymyksiä, aloittaa uusia diskursseja ja toimintoja ja kyseenalaistaa hierarkioita (vrt. Sassi 2000, 72). Erilaiset verkon vuorovaikutusten muodot edellyttävät osallistujilta poikkeuksellisia argumentaatiotekniikoita. Esimerkki epäonnistuneesta verkkokeskustelusta on amsterdamilainen *Digital City*-projekti, jonka tavoitteena oli poliittisen dialogin

synnyttäminen kansalaisten ja päättäjien välille. Suurena syynä epäonnistumiseen oli, etteivät poliitikot osanneet käydä keskustelua uudessa mediasa, eivätkä ymmärtäneet sen kommunikoinnin tapaa. (ks. Walch 1999, x; Sassi 2000, 219)

Internet on hyödyllinen myös haluttaessa muodostaa nopeasti uudentyyppisiä poliittisia koalitiota. Verkon avulla voidaan koordinoita erilaisia poliittisia tahoja. Tämä ei viittaa vain poliittisten ryhmittymien kasvavaan tuottavuuteen ja tehokkuuteen vaan myös synergiaan. Toimintojen summa on suurempi kuin erillisten osien yhteenlaskettu toiminta. Internet on näin ollen myös löytämisen väline. Se helpottaa yhteisen poliittisen intressin omaavia ihmisiä ja ryhmiä tavoittamaan toisensa ja toimimaan yhdessä. (Walch 1999, 74) Näin verkko vahvistaa Deweyn tarkoittamaa kokemuksellista vuorovaikutusta ja luo uusia mahdollisuuksia erityyilliselle toiminnalle.

Erityisesti pienet poliittiset ryhmät pystyvät löytämään verkon avulla toisia samankaltaisia ryhmiä. Tämä mahdollistui, kun vuosien 1995–1996 tienoilla koko maailman tavoittavien hakukoneiden keksimisen ansiosta. Niiden ohella löytämistä helpottaa pienten ryhmien tapa laittaa linkkejä verkkosivuilleen. Useimmat kansalliset ja kansainväliset valtavirrasta poikkeavat poliittiset toimijat eivät voisi olla olemassa nykyisissä muodoissaan ilman verkkoa. Ne on suljettu usein pois perinteisestä mediasta eikä niiden kantoja useinkaan ole otettu vakavasti.

Monet pienet ryhmät ovat hakeutuneet vähitellen samanmielisten seuraan verkon välityksellä ja alkaneet levittää sanomaansa julkisemmin kuin aiemmin. Niillä on käytössään halpa, nopea ja tehokas kommunikaatiokanava, jota ilman ne olisivat liian heikosti organisoituneita menestyäkseen. Näin kommunikaatio jäsenistön kesken ja samanmielisten ryhmien välillä kanssa vilkastuu selvästi. (Rash 1997, 21, 97)

Internetistä on tullut monien valtavirran ulkopuolisten ryhmien luonnollinen kokemustila. Kansalaistoimijat pitävät sähköistä kommunikaatiota, informaation lähettämistä ja palautetta muutosta aiheuttavina valtakelijoina. Kommunikaation ja informaation vaihdon uudet tavat ja alueet ovat mahdollistuneet uuden informaatioteknologian vuoksi. Nämä korkean teknologian muodot ovat toimijoiden mielestä uusia toiminta-areenoita. (Rash 1997, 90; Walch 1999, 63, 152, 156)

Esimerkkejä

Kansalaisten omaehtoinen toiminta ja sen aiheuttama perinteisten valtarakenteiden jonkinasteinen järkkäminen tulee esille ns. *Kotikatu*-projektissa, jonka Suomen kotiseutuliitto, Helsingin kaupunginosien yhdistys (HELKA) ja Teknillinen korkeakoulu (TKK) käynnistivät yhdessä syksyllä 1997. Projekti hylkäsi perinteisen kotiseututyön ja kehitti uuden innovaation: verkkoon rakennettiin asukkaita palveleva digitaalinen toimintaympäristö, alueelliset kotisivut. (Rantanen 2003, 11) Aloitteentekijöinä olivat eri kaupunginosien asukkaat, minkä vuoksi projektia voidaan pitää eräänlaisena alapoliittisena kokeiluna. Käytännössä projekti toteutettiin TKK:n arkkitehtiosastolla. Kotikadun tavoite on hyödyntää tietoverkkoja erityisesti asukkaiden oman asuinympäristön suunnittelussa. Samoin tietoverkkoja käytetään asukkaiden kommunikoinnin, tiedonsaannin ja osallistumisen edistämiseksi. Projektissa on kokeiltu myös erilaisia vuorovaikutteisia suunnittelumenetelmiä. (Rantanen 2002, 130)

Kotikatu-projektiin osaa ottaneet asukkaat ovat etsineet itsenäisesti uusia toimintamalleja oman asuinalueensa suunnittelussa. Esimerkiksi Maunulan asukkaat ovat saaneet aikaan poikkeuksellista toimintaa käynnistäessään erään liikekeskuksen ideasuunnittelun. Tämä verkossa julkaistu hanke ”on jo haastanut kaupunkisuunnitteluviranomaiset uudenlaiseen keskusteluun suunnittelun periaatteista ja keinoista” (Rantanen 2002, 133). Merkille pantavaa on, että kaupunkisuunnitteluvirastossa oli alkuvaiheessa selviä vaikeuksia suhtautua hankkeeseen. Asukkaiden toimintaa pidettiin ”liian aktiivisena” ja ”liian aikaisena” (Rantanen 2002, 133). Tosin myöhemmin kaupunkisuunnittelijoiden asenne muuttui selvästi myönteiseksi ja paikallinen aktivismi tullee näkymään lopputuloksessa ainakin jollakin tavalla.

Kotikatu-projektin tutkija Heli Rantanen arvioikin, että Maunulassa ”on syntynyt kokonaan uusi toimintakulttuuri” (Rantanen 2003, 11). Hänestä verkon mahdollistama avoin ja julkinen suunnitteluprosessi sinänsä on muuttanut suunnittelukäytäntöjä. Verkon merkitys on suuri hallinnon ja suunnitteluprosessien läpinäkyvyyden lisäämisessä. (Rantanen 2002, 133)

Tampereen kaupungin työryhmän KOP-raportti (Kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien parantaminen) huomioi osallistumisjärjestelyihin liitty-

vän toiminta-aspektin. Sen mukaan ”kuntalaiset haluavat tietoja valmisteilla olevista asioista riittävän ajoissa ja ymmärrettävässä muodossa sekä tietysti mahdollisuutta vaikuttaa asioihin valmisteluvaiheessa” (KOP-raportti). Raportti painottaa kuntalaisten muuttuvia ja erilaisia tarpeita. Kuntalaiset ymmärretään asiantuntijoiksi, koska heillä on elämäkokemusta ja paikallistuntemusta. Kotikatu-projektissa on lähdetty siitä, että jatkuvasti tuotettava paikallinen tieto on ratkaisevan tärkeää.

Paikalliset asukkaat luovat kokemusmaailmaansa eräänlaista tietokantaa, jota julkishallinnon ja suunnittelijoiden pitäisi hyödyntää. Asukkaiden kokemukset tekevät joistakin paikoista erityisen tärkeitä. Niitä voivat olla esimerkiksi lasten löytämät leikkipaikat, alueellista identiteettiä muokkaavat ja asumisviihtyvyyttä parantavat luonto- ja maisematekijät ja rakennukset. (Rantanen 2002, 131)

KOP-työryhmän mielestä urbaanissa kaupunkiosallistumisessa valistaminen ja pakottaminen eivät toimi. Ihmiset osallistuvat ”omista tarpeistaan ja lähtökohdistaan, eivät ainoastaan silloin ja siten kuin hallinto olettaa”. Viestintäpäällikkö Jari Seppälä, joka on ollut tiiviisti mukana *eTampereen* toiminnassa, onkin päätellyt, että ”parhaiten näyttää menestyvän sellainen interaktiivinen osallistumisen muoto, joka kohdistuu lähellä olevaan, konkreettiseen ja ajankohtaiseen asiaan” (Seppälä 2002a, 128). Toisin sanoen kuntalaiset toimivat silloin, kun he kokevat sen tarpeelliseksi. Esimerkiksi suunnittelutilanteet voivat nousta esille asukkaiden aloitteesta nopeasti. Tällaisissa alapoliittisissa tilanteissa kuntalaiset odottavat kunnilta nopeaa palautetta ja hallinnon avoimuutta. Kuntien olisi pystyttävä reagoimaan joustavasti ja nopeasti. Kun suunnitteluprosessiin liittyvät dokumentit julkaistaan verkossa, pystytään hälventämään tehokkaasti tunnetta siitä, että suunnittelu tapahtuu salassa. (vrt. Rantanen 2002, 135)

Tampereen yliopistossa toteutetusta *Verkkoyhteisöjen kehittyminen* -tutkimusprojektista saatiin tämän artikkelin kannalta erittäin mielenkiintoista tietoa (ks. projektista Sirkkunen & Kotilainen 2004). Siinä kehitettiin *Mansetori*-sivusto kansalaistoimintaa tukeväksi osallistumisympäristöksi. Mansetorin keskeinen lähtökohta oli kyseenalaisia käsitys yleisöstä passiivisena vastaanottajana ja kuluttajana ja kehittää sivustoa siten, että kansalaisryhmät pystyivät muokkaamaan sitä omien näkemystensä mukaan. Aiemmissa kokeiluprojek-

teissa on havaittu, että tällaisissa hankkeissa pääsee innovatiivisuus ja sosiaalinen oppiminen parhaiten esille.

Projektin onnistuikin ennen kaikkea voimistamaan kansalaiskekseliäisyyttä. Se täytti nk. ”sosiaalisen innostamisen liikkeen” tärkeimmän kriteerin, oppimisen yhteisöllisen toiminnan avulla. Liike kehottaa toimijoita kyseenalaistamaan ja väittelemään. Se kehottaa myös toimintaan ja siihen sitoutumiseen, ja korostaa kokemuksellista oppimista, joka alkaa konkreettisesta toiminnasta ja päättyy havainnoivaan ja pohtivaan keskusteluun. (Kotilainen 2004)

Mansetorin yhden osion, *Mansefoorumin*, tavoitteeksi asetettiin lisätä ja vahvistaa vuorovaikutusta ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Projektin olennainen osa oli kokeilla uusia kansalaislähtöisiä toimintatapoja yhdessä kansalaisryhmien kanssa toimintatutkimuksen menetelmin. Mansefoorumille esimerkiksi luotiin mahdollisimman kansalaislähtöinen sähköinen aloitteentekojärjestelmä. Siellä kuntalaisia ohjeistettiin aloitteen tekemisessä myös sisällöllisesti. Kuntalaisen tekemää aloitetta on voitu kommentoida keskustelupalstalla ja näin kehitellä sitä edelleen. Ominaista Mansefoorumilla julkaistuille teksteille on kirjoittajan henkilökohmainen kokemus. (Hokka ym. 2004, 205–215)

Mansefoorumilla tapahtunut toiminta on ravistellut parkkiintuneita paikallisen poliittisen keskustelun ja päätöksenteon käytäntöjä. Kansalaisia on innostettu aikaisempaa aktiivisempaan toimintaan ja erityisesti käyttämään verkkoa osallistumisen välineenä. Toiminnallisuus ja omaehtoinen julkisuus on haastanut perinteisen edustuksellisen kuntademokratian ja kansalaisille tarjotun passiivisen roolin yleisönä. Mansefoorumilla järjestetyt keskustelutarjoja eritelletut tutkijat päättelevät, että ”ihmiset ovat valmiita vertailemaan näkemyksiään ja keskustelemaan rakentavasti, jos ja kun heille tarjotaan siihen mahdollisuus” (Hokka ym. 2004, 234). Dialoginen keskustelukuluttuuri ja kansalaisten rooli julkisen keskustelun osapuolena on vahvistunut.

Projektissa kokeiltiin uutta omaehtoista kansalaistoiminnan muotoa, kansanjournalismia. Sillä pyrittiin hakemaan uusia näkökulmia paikalliseen viestintään verkkoympäristössä. Hanke toteutettiin siten, että eri kaupunginosista haettiin kirjeenvaihtajia, jotka tekivät juttuja projektin myötävaikutuksella perustettuun verkkolehteen. Sen tärkein kysymys oli, ”millaiset asiat ovat asukkaiden mielestä

tärkeitä ja kertomisen arvoisia” (Martikainen 2004, 93). Vastauksen uskottiin löytyvän asukkaiden omasta toiminnasta, mitä pidettiin vaihtoehtona perinteiseen uutisjournalismiin kuuluvalla päättäjien ja muiden virallisten tahojen kuulemisella. Kansanjournalismissa onkin aineksia Deweyn kehittämästä *learning by doing* -menetelmästä. Heidän oletetaan kirjoittavan omista kokemuksistaan, missä yhteydessä he oppivat ilmaisemaan itseään ja kuuntelemaan muita. (vrt. Martikainen 2004, 93–94)

Empiirisissä tutkimuksissa havaittiin, että kirjeenvaihtajien jutuista huomattavan moni oli omaehtoinen eikä vain tiedottava. Heillä oli selvästi ilmaisukykyä ja näin ollen persoonallinen, kokemuksellinen lähestymistapa asiaan. Huomionarvoista oli myös se, että heillä oli valtamediaan verrattuna vaihtoehtoisia näkökulmia aiheisiin. Juttujen omaperäisyys johtui siitä, että ne eivät ponnistaneet ulkoa tulleista tiedotteista, vaan kirjoittajien omaehtoisista kokemuksista. Kirjeenvaihtajat eivät vain tiedottaneet, vaan jakoivat tietoa muiden kanssa. Verkkolehdestä ei myöskään muodostunut mikään tahansa keskustelupalsta, vaan kirjoittajat sitoutuivat lehteensä, minkä vuoksi he kantoivat siitä myös vastuuta. (Martikainen 2004, 104–121)

Hankkeen tutkija päättelee, että verkosta voi tulla osa kansalaisten mediaa ja että ”tulevaisuudessa verkossa olisi pieniä asukkaiden itsensä tuottamia kaupunginosalehtiä, joilla ei ole suuria lukijamääriä, mutta jotka kertovat tärkeitä ja kiinnostavia asioita asukkaiden lähiympäristöstä” (Martikainen 2004, 121). Kyse on kokemuksellisen ja omaehtoisen alapoliitiikan voimistumisesta.

Internet osallistamisen välineenä

Internetin käyttö demokratian toimivuuden kehittämiseksi on suosittu teema alan tieteellisessä keskustelussa. Taitavasti käytettynä se saattaa avata oven parempaan demokratiaan. Internetin hyödyntäminen demokratian ongelmien ratkaisemisessa ei suinkaan ole ongelmatonta. Esitän seuraavaksi selkeän vaihtoehdon internetin omaehtoiselle käytölle. Tarkoitan verkko-osallistamista, joka saattaa jopa kesyttää tai lauhduttaa omaehtoista verkkotoimintaa.

Useissa maissa hallitukset ovat käyttäneet internetiä kansalaisten toiveiden kuulemiseen. Verkkodemokratia organisoidaan usein *kutsumalla* kansalaisia osallistumaan poliittisiin keskusteluihin (ks.

Slevin 2000, 47). Näiden järjestelyjen taustalla on kansallisvaltioiden pyrkimys luoda poliittisia mekanismeja, joiden avulla voitaisiin selviytyä myöhäismodernin elämän epävarmuuksista (Slevin 2000, 20–21). Kuten Beck esittää, viranomaiset joutuvat kaikilla tasoilla varautumaan laatimiensa suunnitelmien vastustamiseen. Esimerkiksi uudet moottoritiet, ydin-, jätteenpoltto- ja kemian laitokset sekä biotekniset tuotanto- ja tutkimuslaitokset törmäivät laitosten vaikutuksille alttiiden väestöryhmien vastarintaan. (Beck 1995) Kansalaisia on alettu kuulla, koska halutaan tietää etukäteen, pitävätkö he uusien laitosten rakentamista jollakin tavalla haitallisina. Näin halutaan varautua kansalaisten omaehtoiseen spontaaniin alapoliittiseen toimintaan.

Tällaisia ylhäältä luotuja järjestelyjä kutsutaan osallistamiseksi (ks. Lappalainen 2002). Sillä tarkoitetaan erilaisten sidosryhmien vetämistä mukaan esimerkiksi moottoritien suunnitteluun. Erityisesti järjestäytyneiden kriittisten tahojen kuulemista pidetään tärkeänä. Niitä ovat ryhmät, jotka tuovat keskusteluun monipuolista asiantuntemusta ja uusia näkemyksiä. Oleellista on osallistaa myös sellaiset ryhmät, jotka ”suunnittelutyön ulkopuolelle jäädessään voivat esimerkiksi pitkittää suunnittelua tai vaikeuttaa suunnitelman toteuttamista” (Loikkanen ym. 1997, 33). Osallistamisen tavoite onkin estää erilaisten mielipiteiden kärjistyminen avoimiksi ristiriidoiksi. Avainkäsite on yhteistyö, johon pyritään saamaan mukaan alueelliset ja paikalliset eturyhmät ja muut järjestäytyneet tahot ja yksittäiset kansalaiset (ks. Loikkanen ym. 1997, 16).

Osallistaminen on selkeä vaihtoehto ruohonjuuritason vaikuttamiselle, kuten mielenosoituksille ja omaehtoiselle yhteydenotolle viranomaisiin. Tällainen osallistaminen voi kuitenkin olla sudenkuoppa siinä mielessä, että se voi hillitä toiminnan ominaisuuksia. Onkin tärkeää huomata myös se, mitä osallistaminen ei ole. Koska osallistamisella aikaansaatu vaikuttaminen organisoidaan ylhäältä ja koska se on kuulemista, se ei ole kokemus samassa mielessä kuin tarkoittamani toiminta. Toiminnan laadun kesyntyminen ei kuitenkaan tapahdu automaattisesti osallistamisen seurauksena, vaan se riippuu toimijoista itsestään. Osallistamista varten luoduissa järjestelyissä voi siis olla tarkoittamaani toimintaa.

Verkkoa hyödyntävää osallistamista ilmenee esimerkiksi Tampereen kaupungin työryhmän

KOP-raportissa. Siinä todetaan, että ”osallistumisella ymmärretään kuntalaisten, virkamiesten sekä luottamushenkilöiden aiempaa läheisempää vuorovaikutusta”. Osallistumisen kehittämisen syy on huoli kansalaisten osallistumisaktiivisuuden vähenemisestä. Kansalaiset eivät osallistu puoluetoimintaan eivätkä äänestä yhtä vilkkaasti kuin aiemmin. Ryhmän tarkoittaman osallistumisen (so. osallistamisen) yksi keskeinen tavoite on sitouttaa kuntalaiset kaupungin strategiaan. Työryhmä myöntää, että se tarkastelee osallistumista toisaalta myös kaupunkiorganisaation näkökulmasta. Se liittyy osallistumisen kaupunkistrategiaan, jonka pitää päätöksenteon tamperelaisista mallia keskeisenä kriittisenä menestystekijänä. Mallilla tarkoitetaan nopeaa ja oikea-aikaista päätöksentekokykyä.

KOP-työryhmän ehdottamalla sähköisillä osallistumuksilla pyritään keräämään kuntalaisten mielipiteitä. Kaupunkiorganisaatiolla on tarve saada tietää kuntalaisten näkemykset ennen päätöksentekoa. Pidän näitä järjestelyitä osallistamiseen liittyvinä ylätasoina tulla mukaan keskusteluihin. Tampereen kaupungin viestintäpäällikkö väittää, että internet tukee nykyistä demokraattista päätöksentekojärjestelmää siksi, että ”kansalaiset saavat enemmän tietoa, voivat entistä paremmin saattaa mielipiteensä tietoon ja näin päätöksenteossa on entistä enemmän eväitä” (Seppälä 2002b). Mikään ei kuitenkaan takaa, että nämä eväät myös syödään. On hyvin ilmeistä, että esittelijät ja päättäjät käyttävät kansalaisten esittämiä argumentteja valikoiden sen mukaan, miten niillä voidaan sopivimmin perustella omia näkemyksiä. Toisaalta KOP-työryhmä on selvästi tietoinen siitä, että sähköinen osallistuminen mahdollistaa myös kuntalaisten omaan kokemukseen perustuvien teemojen esille nostamisen. Se ehdottaa esimerkiksi mahdollisuutta lähettää kansalaisadressi sähköisesti.

Työryhmän ehdottaman erityisen valmistelufoorumin perustaminen kaupungin kotisivuille sisältää vahvoja alapolitiikan vastaisia osallistamisen elementtejä. Työryhmä ilmaisee tämän selvästi pitäessään valmistelufoorumia ”ohjattuna ja valvottuna toimintana”. Se toimisi siten, että ensimmäisessä vaiheessa lautakuntien sihteerit tai tiedotusvastavat laativat jokaisesta esityslistasta yhden asian kaupungin etusivulle, kun lista julkaistaan. Kyseisestä asiasta tehdään tiivistelmä, johon liitetään valmistelijoille ohjautuva palautelomake. Kommentit tallentuvat keskustelusivuille, jos kuntalainen niin haluaa. Raportissa ei kuitenkaan kerrota,

millä perusteella tämä asia nostetaan esille. Kaupungin virkailijat joutuvat siten tekemään valintoja, jotka eivät varmastikaan ole kaikkien kuntalaisten mieleen. Tällainen valikointi voi jättää huomiotta jonkin toisen asian, joka joidenkin kuntalaisten mielestä voi olla selvästi merkittävämpi. Myös keskustelun kohteeksi valittu asia voidaan esittää tietyssä valossa tiivistelmää kirjoitettaessa. Verkkokeskustelua on toisin sanoen helppo ohjata ja kohdistaa vain joihinkin asioihin.

Toisessa vaiheessa keskustelun organisoijan merkitys vahvistuu. Työryhmä esittää, että tällöin ”merkittävien asioiden valmistelijat tuottavat tietopakettien asiasta verkkoon jo ennen esityslistavaihetta”. Vaikka työryhmä esittääkin, että keskustelua, asian valmistelua ja materiaalin tuotantoa jatketaan avoimesti eri osapuolten kesken, tätä vaihetta on helppo pitää malliesimerkinä tiedon politiikasta. Tuo tietopaketti joudutaan nimittäin koostamaan valintojen perusteella, minkä vuoksi se ei tietenkään voi olla täysin objektiivinen kuva asiasta. On ilmeistä, että tässä vaiheessa syntyy keskustelua siitä, kenen tai keiden tieto on olennaisinta ja vakuuttavinta. Kolmannessa vaiheessa valmisteludokumentit ovat ”tarpeellisilta osin” kuntalaisten saatavilla verkossa.

Lopuksi

Mahdollistaako internet jollakin tavalla aivan uudenlaista poliittista toimintaa vai onko se vain uusi tekninen innovaatio, jonka avulla perinteistä poliittista toimintaa voidaan jollakin tavalla tehostaa? Vastaukseni kysymykseen on: internet on aivan uudenlaisen poliittisen toiminnan ja politisoimisen väline ja tila. Internet antaa poliittiselle toiminnalle uusia näkymiä, ja sen taitava ja monipuolinen käyttö voi siirtää poliittisia tapahtumia selkeästi mikrotasolle ja mahdollistaa uudenlaista kansalais-toimintaa.

Vuorovaikutus on internetin tärkeä ominaisuus. Toimijat voivat sen avulla olla tekemisissä ympäristönsä kanssa entistä laajemmassa mittakaavassa, entistä intensiivisemmin ja entistä monipuolisemmin. Koska verkko mahdollistaa monipuolisen vuorovaikutuksen, se mahdollistaa myös mitä erilaisimpia kokemuksia – etäisyydet hälvenevät ja vain mielikuvitus on rajana.

Verkon uutuutta kuvastaa se, että siellä erilaiset toimijat voivat olla nopeasti kanssakäymisessä keskenään ja saada aikaan toimintaa paikallisella,

kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Tarkoitin tällä kokemuksista lähtevää, omaehtoista ja perinteiset maantieteelliset ja asiarajat ylittävää yhteistoimintaa, joka on jatkuvassa epätäydellisyyden tilassa. Internetissä toimijat voivat löytää eri puolilta maailmaa toisia samanmielisiä toimijoita, joiden kanssa heillä on yhteisiä poliittisia ongelmia ratkottavanaan. Sen avulla voidaan toisin sanoen luoda uusia poliittisia asiakytköksiä ja toimintakolatioita, jotka voivat ulottua jonkun maanosan syrjäisestä kolkasta toisen maanosaan syrjäiseen kolkkaan. Internet on siis rajojen murtaja.

Kansalaisten on ollut hyvin vaikea julkaista omaehtoisesti perinteisissä viestimissä. Verkko on muuttanut tämän tilanteen oleellisesti, koska siellä on runsaasti avointa julkista tilaa myös kansalaisille. Verkon sensurointirytykset eivät tunnu onnistuvan; sieltä poistettu tieto pulpahtaa niin halutaessa esille aina jossain päin maailmaa. Koska toimijat voivat levittää verkossa omaehtoisesti suodattamatonta tietoa, niiden mahdollisuudet tavoitella valtaa paranevat. Tämä de-medialisaatioksi kutsuttu ilmiö on ilmeisesti vasta alkutekijöissään; kukaan ei voi tietää, mitä tyylejä eri poliittiset toimijat vielä kehrittelevät verkossa. Koska avoimuus on verkon yksi keskeinen ominaisuus, sen avulla pystytään politisoimaan entistä helpommin, nopeammin ja perusteellisemmin. Esimerkiksi paikalliset ongelmat voidaan nostaa ennen näkemättömän helposti globaalin kamppailun kohteiksi.

Väitän, että verkon avulla ja verkossa voidaan muodostaa uudentyyppisiä poliittisten toimintatyylien *muotosisältöjä*. Verkko on toimijoiden näkökulmasta valtava tietoresurssi, jota hyödyntämällä voidaan luoda ja perustella erilaisia toimintatyylejä. Tämä edellyttää toimijoilta innovatiivisuutta ja mielikuvitusta. Verkko on eräänlainen eristämätön, rajaton, tarkkailematon ja demokraattinen laboratorio, jossa voidaan keksiä ja kokeilla jatkuvasti uusia politgeenisiiä toimintatyylejä.

Internetin avulla voidaan luoda myös vuorovaikutusta käsitteen perinteisessä merkityksessä, esim. julkisten viranomaisten tarjoamaa mahdollisuutta osallistua kunnalliseen tai valtiolliseen päätöksentekoon tai kansalaisten kuulemista perinteisiä poliittisia yhteisöjä koskevissa asioissa. Tällöin kyse ei välttämättä kuitenkaan ole kansalaisten kokemuksesta, joka johtaa toimintaan, vaan viranomaisten esittämästä kutsusta osallistua, toisin sanoen osallistamisesta. Tällainen vuorovaikutus ei tarkoita symmetriaa päättäjien ja kansalaisten vä-

lillä, vaan asemoituneiden valtarakenteiden pönkitämistä (vrt. Ridell 2000, 63). Tosin kokemuksellinen toiminta ei tässä yhteydessä ole poissuljettu mahdollisuus. Toisin sanoen osallistetutkin voivat toimia, esim. kutsumalla asemoituneita vir-

ka- ja luottamushenkilöitä verkon julkiseen tilaan kertomaan omista näkemyksistään ja keskustelemaan kansalaisten kanssa (vrt. Heinonen ym. 2000, 140). Tällöin osallistamisen ja tarkoittamani toiminnan välinen raja on hyvin häilyvä.

LÄHTEET:

- Alapuro, Risto. 1995. *Suomen synty paikallisena ilmiönä 1890–1933*. Helsinki: Hanki ja Jää.
- Arendt, Hannah. 1958. *The Human Condition*. Chicago: University of Chicago Press.
- Arendt, Hannah. 1961. *Between Past and Future*. Cleveland: Meridian Books.
- Beck, Ulrich. 1995. Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott: *Nykyajan jäljillä: Refleksiivinen modernisaatio*. Tampere:
- Benjamin, Walter. 1989. *Messiaanisen sirpaleita*. Helsinki: Kansan Sivistystyön Liitto.
- Dewey, John. 1999: *Pyrkimys varmuuteen*. Helsinki: Gaudeamus
- Graham, Gordon. 1999: *The Internet. A Philosophical Inquiry*. London and New York Routledge.
- Heinonen, Ari & Ridell, Seija & Sirkkunen, Esa. 2000. Mitä Paikallisuus verkkomediassa -hankkeessa opittiin. Teoksessa Heinonen, Ari & Mäkinen, Maarit & Ridell, Seija & Martikainen, Ari & Halttu, Mika & Sirkkunen, Esa (toim.): *Verkkotorilla: Internet kansalaisviestinnän ja paikallisen julkisuuden tilana*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Journalismin tutkimusyksikkö, Julkaisuja, Sarja C 32.
- Helsingin Sanomat 15.7.2002
- Helsingin Sanomat 17.11.2002
- Hokka, Jenni & Laine, Markus & Lehtonen, Pauliina & Minkkinen, Arto. 2004. Mansefoorumi kansalaistoiminnan virittäjänä. Teoksessa Sirkkunen, Esa & Kotilainen, Sirkku (toim.): *Toimijaksi tietoverkoissa*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Journalismin tutkimusyksikkö, Julkaisuja, Sarja B 44, 2004.
- Jordan, Tim 1999. *Cyberpower: The Culture and Politics of Cyberspace and the Internet*. London, Routledge 1999.
- Katz, John: Birth of a Digital Nation. *Wired USA*, 5/1997.
- Kotkavirta 2002: Kotkavirta, Jussi: Kokemuksen ehdot ja hahmot: *Kritik der Reinen Vernunft und Phänomologie des Geistes*. In Haaparanta, Leila & Oesch Erna (toim.): *Kokemus*. Tampere: Acta Philosophica Tamperensia, vol 1.
- KOP-raportti: *Kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien parantaminen*. <http://www.tampere.fi/osallistuminen>. Luettu 14.3.2004.
- Kotilainen, Sirkku. 2004. Yhteenvedo: Kansalaisten verkko-media oppimisen yhteisönä. Teoksessa Sirkkunen, Esa & Kotilainen, Sirkku (toim.): *Toimijaksi tietoverkoissa*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Journalismin tutkimusyksikkö, Julkaisuja, Sarja B 44.
- Lappalainen Pentti. 2002. *Poliittisen tyylin taito*. Tampere, Vastapaino.
- Lebert, Joanne. 2003. *Wiring Human Rights Activism: Amnesty International and Challenges of Information and Communication Technologies*. In McCaughey, Martha and Ayers, Michael, D. (ed.): *Cyberactivism. Online Activism in Theory and Practice*. London and New York: Routledge.
- Loikkanen, Teppo & Simojoki, Timo & Wallenius, Pauli. 1997. *Osallistavan suunnittelun opas luonnonvara-ammattilaiselle*. Vantaa: Metsähallitus.
- Martikainen, Ari. 2004. Kaupunginosakirjeenvaihtajat: yhdessä tekemällä verkkokirjoittajiksi. Teoksessa Sirkkunen, Esa & Kotilainen, Sirkku (toim.): *Toimijaksi tietoverkoissa*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Journalismin tutkimusyksikkö, Julkaisuja, Sarja B 44, 2004.
- Martin Marcel. 1971. *Elokuvan kieli*. Helsinki: Otava, Helsinki.
- Mäkinen, Maarit. 2004. Viestintävalmiudet ja digitaalinen voimistaminen. Teoksessa Sirkkunen, Esa & Kotilainen, Sirkku (toim.): *Toimijaksi tietoverkoissa*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Journalismin tutkimusyksikkö, Julkaisuja, Sarja B 44.
- Määttä, Pentti. 1999. Saatteeksi. Teoksessa Dewey John: *Pyrkimys varmuuteen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Nelson, John. 1998. *Tropes of Politics. Science, Theory, Rhetoric, Action*. Wisconsin: The University of Wisconsin Press.
- Niiniluoto, Ilkka. 2002. Kokemus ja koe. Teoksessa Haaparanta, Leila & Oesch Erna (toim.): *Kokemus*. Tampere: Acta Philosophica Tamperensia, vol 1.
- Oakeshott, Michael. 1933. *Experience and Its Modes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Peltonen, Matti. 1999. *Mikrohistoriasta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rantanen, Heli. 2003. *Asukkaat verkossa. Kotikadulta tiedon valtatielle*. Sisäministeriön osallisuushanke: Kat-saus.
- Rash, Wayne, Jr. 1997. *Politics on the Nets. Wiring the Political Process*. New York: W.H. Freeman.
- Ridell, Seija. 2000. Kansalaisjulkisuuden kokeilua verkossa – Mansefoorumi ja paikallisen julkisen viestinnän käytännöt. Teoksessa Heinonen, Ari & Mäkinen, Maarit & Ridell, Seija & Martikainen, Ari & Halttu, Mika & Sirkkunen, Esa (toim.): *Verkkotorilla. Internet kansalaisviestinnän ja paikallisen julkisuuden tilana*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Journalismin tutkimusyksikkö, Julkaisuja, Sarja C 32.
- Sassi, Sinikka. 2000. *Verkko kansalaisyhteiskunnan käytössä. Tutkimus Internetistä ja uusista politiikan muodoista*. Helsingin yliopisto, Viestinnän laitos, Viestinnän julkaisu 2.
- Schwartz, Edward. 1996. *NetActivism: How Citizens Use the Internet*. Sebastopol: Songline Studios, Inc.

- Seppälä, Jari 2002a: Tampereen verkkodemokratia etenee kansalaisten ehdoilla. Teoksessa Kohonen, Kirsi & Tiala, Toni (toim.): *Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi*. Helsinki: Sisäministeriö & Kuntaliitto.
- Seppälä, Jari. 2002b. Internet avaa aktiivikansalaisille nopean tien päätöksentekoon. Haastattelu, Helsingin Sanomat 23.11.
- Sirkkunen, Esa. 2004. Kansalaislähtöisyys tietoverkossa. Teoksessa Sirkkunen, Esa & Kotilainen, Sirkku (toim.): *Toimijaksi tietoverkoissa*. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Journalismin tutkimusyksikkö, Julkaisuja, Sarja B 44.
- Slevin, James. 2000. *The Internet and Society*. Cambridge: Polity Press, Cambridge.
- Walch, Jim. 1999. *In the Net*. London and New York: Zed Books.